

ERDUT

1. OPĆI I ADMINISTRATIVNI PODACI

Županija	Osječko-baranjska
Grad/općina	Erdut
Naselje	Erdut
Katastarski podaci	k.č. br.: k.č. 868, dio 869/1, 870, 871/1, 871/2, 1182, 1183, 1184, 2111, k.o. Erdut
Naziv	Dvorac Adamović - Cseh
Nadležnost	Konzervatorski odjel u Osijeku
Glavna datacija	18.-19. st.
Naručitelj	Johann Baptista Maximilian Zuany, Fanny pl. Adamovich Čepinska, Ervin pl. Cseh
Vlasništvo	Privatno
Pravni status	Z-1694
Namjena	Gospodarska namjena

Povijesni katastar imanja iz 1869.-1887., zona zaštite na DOF:

2. SMJEŠTAJ, ORGANIZACIJA I SASTAVNICE CJELINE

Kompleks dvorca s gospodarskim zgradama i uređenim krajolikom smješten je u središtu naselja, na povišenom platou iznad Dunava te u neposrednoj blizini srednjovjekovne utvrde. Svojom istočnom stranom dvorac se otvara prema Dunavu, a s ostale tri strane je okrenut prema gospodarskoj zoni unutar cjeline dvorca te prema naselju. Povijesne gospodarske građevine, koje su dio zaštićene cjeline dvorca, građene su južno i jugozapadno od dvorca, dok je dvorcu istočno i južno uređen manji park. Pitoreskna šetnica od vinove loze, dvorcu istočno, vodi od dvorca do obala Dunava. Cjelina je djelomično ogradena zidanom ogradom, a do danas su sačuvani izvorni gospodarski i stambeni ulazi u kompleks dvorca.

2.1. DVORAC

Dvorac čine dva trakta, sjeverozapadni i jugoistočni, građena u različito vrijeme te različitog oblikovanja. Raniji, jugoistočni trakt je građevina L-tlocrta. Kasniji, sjeverozapadni trakt je također L-tlocrta kojeg oblikuje poligonalni erker na zapadnom uglu građevine te katna dogradnja uz istočni dio dvorca. Kao

cjelina, dvorac je građevina pravokutnog tlocrta s istočnim (katnim) i jugozapadnim krakom te poligonalnim erkerom na zapadnom uglu. To je prizemna građevina, izuzev istočnog kraka, koji je uslijed pada terena prema Dunavu, izveden kao jednokatni dio dvorca. Dvorac je zaključen četverostrešnim krovštima, dok je poligonalni erker natkriven piramidalnom limenom kapom. Glavno pročelje je dijelom izvedeno kao otvoreni zidani trijem s dva drvena rezbarena portika, koji svojim volumenima plastički raščlanjuju glavno pročelje dvorca. Jugoistočni, raniji trakt dvorca čini niz pravokutnih prostorija međusobno povezanih vanjskim trijemom sa zidanim stupovima, koji je u osi sjever-jug izveden duž glavnog zapadnog pročelja dvorca. Prostorije sjeverozapadnog, kasnijeg trakta dvorca organizirane su oko središnjeg hodnika, orijentacije zapad-istok. Kroz vanjski portik, koji je i glavni ulaz u novo krilo dvorca, ulazi se u središnji hodnik koji vodi i do uskog spiralnog stubišta za kat u zapadnom dijelu dvorca. Prostorije prizemlja su dodatno međusobno povezane vratima. Dvorac je u cijelosti zidan opekom. Podrumske prostorije su svođene bačvastim svodovima, dok prostorije prizemlja, kao i kata sjeveroistočnog kraka, imaju drvene međуетажne konstrukcije.

Južni, raniji dio reprezentativnog zapadnog pročelja horizontalno je raščlanjen otvorenim zidanim trijemom te nizovima pravokutnih prozora. Arhitektonska plastika je minimalna, svedena tek na kamene profilirane prozorske klupčice i profilirani krovni vijenac. Sjeverni dio zapadnog pročelja razveden je nizovima pravokutnih prozora, jednakih onima s južnog dijela dvorca, te, posebice, istaknutim drvenim rezbarenim porticima u stilu romantičnog historicizma. Osim portika, plastičku dominantu zapadnog pročelja dvorca daje i poligonalni erker u sjeverozapadnom zaključku pročelja. Dvorišna pročelja katnog dijela dvorca najbogatije su razvedena prozorskim osima s okvirima dekoriranim u stilu klasicizma te stiliziranim pilastrima. Dominantu istočnog pročelja predstavlja istaknuti portal, ulaz u dvorac s dvorišne

strane, izveden kao reminiscencija dvorcu obližnje srednjovjekovne utvrde. Jugoistočno pročelje izvedeno je u stilu jednostavnog klasicizma, razvedeno samo nizovima pravokutnih prozora. Premda je dvorac zapušten i u derutnom stanju, na njegovim pročeljima su sačuvani žbukani i bojani slojevi s tragovima ranijeg oslika. Oprema interijera sačuvana je također u tragovima: očuvano je kovano stubište za kat u sjeveroistočnom krilu dvorca, djelomično je sačuvana izvorna prozorska stolarija, te izvorna drvena i kovana vrata.

2.2. GOSPODARSKE ZGRADE

Gospodarske građevine su smještene južno i jugozapadno od dvorca. Južno od dvorca pruža se prizemnica L-tlocrta, četverostrešnog krovišta, jednostavnih pročelja razvedenih tek neujednačenim ritmom prozora, a naknadno je adaptirana za smještaj upravne zgrade vinarije Erdutski vinogradi. Jugozapadno od dvorca nalazi se vinski podrum, najstarija građevina unutar cjeline dvorca. To je prizemnica s jednokatnim sjevernim aneksom koji uvjetuje tlocrtni oblik ključa. Gospodarske građevine su zidane opekom, podrumi su predvođeni bačvastim svodovima, a krovna i međukatna konstrukcija je drvena. To su skromno i jednostavno oblikovane građevine, sukladno svojoj namjeni, a artikulacija pročelja izvedena je horizontalnim nizom prozorskih otvora i vrata. Izuzetak je pročelje sjevernog kraka vinskog podruma, oblikovano u stilu industrijske arhitekture, razvedeno uokvirenim prozorskim otvorima, razdjelnim vijencem od sjekomice položenih opeka te rubovima zabata dekoriranih stiliziranim dentima.

2.3. KRAJOLIK

Dvorac je bio sjedište vlastelinstva te su se oko njega unutar zelenog pojasa pružale gospodarske građevine, dok su se prema Dunavu spuštali vinogradi. Taj gospodarsko-parkovni pojas oko dvorca okruživala je ograda s dva posebno formirana ulaza: reprezentativna zidana kapija u stilu secesije markirala je vlastelinski ulaz sjeveroistočno od dvorca, a na puno većoj udaljenosti, južno od dvorca, sačuvan je kolni ulaz u gospodarski dio vlastelinstva, također zidana kapija u secesijskom stilu, no jednostavnijeg oblikovanja. Još jedna kapija, uz sjeverno pročelje dvorca, označavala je ulaz u park što se pružao istočno od dvorca, na koji se nastavljala šetnica do Dunava. Osnovna izvorna koncepcija gospodarskog i parkovnog pojasa oko dvorca djelomice je sačuvana, kao i ograda oko dvorca. Dva zidana reprezentativna ulaza u kompleks dvorca do danas su sačuvana, a šetnica prema Dunavu, oblikovana nizom pergola s vinovom lozom, danas predstavlja jednu od najvećih atrakcija dvorca u Erdutu.

3. STANJE

Tijekom druge polovice 20. stoljeća dvorac je adaptiran za potrebe IPK OSIJEK – Erdutski vinogradi, no od Domovinskog rata dvorac je bez funkcije, zapušten i derutan. Na zidovima dvorca vidljive su pukotine i prodiranje kapilarne vlage. Krovšte je u lošem stanju, a krovna konstrukcija je na mjestima dotrajala. Podovi i stolarija djelomično su sačuvani u izvornom obliku te mogu biti model za izradu nove. Djelomično su sačuvani izvorni žbukani i bojani slojevi na pročeljima i u unutrašnjosti te je moguća djelomična rekonstrukcija oslika.

Sačuvana je izvorna tlocrtna kompozicija te dimenzije gospodarskih građevina, a djelomično su sačuvani izvorni materijali i izvorna konstrukcija. Vinski podrum jugozapadne gospodarske građevine, na k.č.br. 868, k.o. Erdut, u cijelosti je sačuvan, skupa s izvornim drvenim bačvama, i u dobrom je stanju. U istoj zgradi, u prizemlju, sačuvani su izvorni strojevi za proizvodnju alkoholnih pića.

4. VALORIZACIJA

Vlasnik erdutskog posjeda, barun Johann Baptista Maximilian Zuany, 1730. godine gradi Stari podrum, najstariji vinski podrum u Erdutskom vinogorju. Godine 1778. vlasnik posjeda je Ivan Kapistran I. pl. Adamovich de Csepin (Adamović Čepinski). Fanny pl. Adamović Čepinska bila je prvi član obitelji koji se trajno nastanio u Erdutu te sredinom 19. stoljeća podiže manji dvorac, današnji jugoistočni trakt, a oko 1890. njezin suprug, Ervin pl. Cseh, dograđuje sjeverozapadni trakt s katnim dijelom i poligonalnom erkerom s piramidalnim krovom.

Uslijed evidentne graditeljsko-povijesne slojevitosti, dvorac prezentira razvoj dvorca iz kurije, kroz arhitektonski uspješan spoj klasicističke izvorne kurije, prizemnice s otvorenim trijemom, i novog dvorca u stilu romantičarskog historicizma, s istaknutim ugaonim erkerom te naglašenim vernakularnim detaljima u izradi portika od tesanog i rezbarenog drveta. Od iznimne je vrijednosti u cijelosti sačuvani vinski podrum s originalnim drvenim bačvama. Dvorac Adamović-Cseh u Erdutu je svjedočanstvo povijesti razvoja Erduta, koja je vezana uz erdutsko vinogorje te obitelj Adamović.

Dvorac je svjedočanstvo djelovanja jedne od najmoćnijih slavonskih plemićkih obitelji 18. i 19. stoljeća, obitelji Adamović. Usprkos devastaciji u Domovinskom ratu te recentnoj obnovi, kojom je umanjena njegova arhitektonska vrijednost, dvorac je zadržao značajnu ambijentalnu i povijesnu vrijednost.

5. MJERE ZAŠTITE I PREPORUKE ZA OBNOVU I PRENAMJENU DVORCA I PRIPADAJUĆIH DIJELOVA KOMPLEKSA

Dvorac, k.č. 868, k.o. Erdut – stupanj zaštite: D2, D3

Sjeverozapadni dio dvorca s poligonalnim erkerom/kulicom predstavlja kvalitetno ostvarenje romantičarskog historicizma, sa sačuvanim detaljima vernakularnog Arts&Crafts stila, izvedenih u žbuci i drvetu, te će se, kao svjedočanstvo razvoja erdutskog vinogorja i obitelji Adamovich, obnavljati primjenom konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena, artikulacije i oblikovanja pročelja, prostornog ustroja, konstruktivnih elemenata i opreme interijera. Obnavljaju se i prezentiraju elementi očuvane povijesne opreme (kovano stubište za kat, prozorska stolarija s kopcima, restauracija zidnog oslika). Moguće su određene intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije.

Jugoistočni dio dvorca prezentira shemu klasicističke kurije te će se, radi očuvanosti arhitektonske tipologije, prostorne organizacije te, u manjoj mjeri, oblikovanja pročelja, obnavljati primjenom konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena te artikulacije i oblikovanja pročelja. Unutarnji prostor je moguće prilagoditi potrebama nove namjene.

Gospodarske zgrade, k.č. 868, k.o. Erdut – stupanj zaštite: G1, G2

Vinski podrum gospodarske zgrade jugozapadno od dvorca predstavlja iznimno vrijedno svjedočanstvo gotovo u cijelosti sačuvane gospodarske građevine iz 18. stoljeća, u kojoj su očuvane izvorne drvene bačve sa svom opremom, kao i oblikovanje arhitekture podruma, izvorno u skladu s tehnologijom prerade vina u 18. stoljeću (kanali, ozrake i sl.), te će se isti obnavljati primjenom konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena, artikulacije pročelja, prostornog ustroja i konstruktivnih elemenata. Naglasak je na očuvanju i prezentaciji (konzervacija, restauracija) povijesnih drvenih bačvi sa svom opremom. Moguće su minimalne intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije. Sve u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je potrebno provesti. Prizemlje iste gospodarske zgrade jugozapadno od dvorca obnavljat će se primjenom konzervatorskih metoda

(sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena te artikulacije i oblikovanja pročelja. Unutarnji prostor je moguće prilagoditi potrebama nove namjene. Naglasak na očuvanju i prezentaciji (konzervacija, restauracija, restitucija) povijesnih strojeva za proizvodnju alkoholnih pića. Gospodarske zgrade južno od dvorca obnavljat će se primjenom konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena te artikulacije i oblikovanja pročelja. Unutarnji prostor je moguće prilagoditi potrebama nove namjene.

Gospodarske zgrade, k.č.br. 871, k.o. Erdut - stupanj zaštite: G3

Moguća je nova izgradnja u smislu faksimila povijesne zgrade (ukoliko postoji dokumentacija ili drugi materijalni izvori informacija na temelju kojih je moguće izvesti faksimil) ili zgrade suvremenog oblikovanja u osnovnim gabaritima povijesne zgrade koja se nalazila na tom mjestu.

Krajolik, k.č. 868, dio 869/1, 1182, 1183, 871/1, 871/2, k.o. Erdut – stupanj zaštite: K1, K3, D2

Na čestici 869/1 sačuvana je krajobrazno uređena šetnica koja završava na obali Dunava te predstavlja jedino sačuvano svjedočanstvo oblikovanja perivoja oko dvorca. Na čestici 869/1 potrebno je očuvanje matrice, biljnog fonda i opreme (kompletna povijesna situacija), očuvanje pješačkih staza i vidikovca. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju studije perivoja koju je prethodno potrebno izraditi.

Na česticama 1182, 1183, 871/1, 871/2, u blizini gospodarskih građevina cjeline dvorca, moguće je očuvanje zelene zone s novim načinom oblikovanja i novim sadržajima koji su usklađeni s karakterom prostora.

Glavni ulaz na imanje, secesijskih obilježja, potječe iz vremena izgradnje dvorca te ga je potrebno obnavljati primjenom konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija).

DVORAC

D2 ■ Primjena konzervatorskih metoda (održavanje, sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija, rekonstrukcija) u očuvanju volumena, artikulacije i oblikovanja pročelja, prostornog ustroja, konstruktivnih elemenata i sačuvanih dijelova opreme interijera. Moguće su određene intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je prethodno potrebno provesti.

D3 ■ Primjena konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija, rekonstrukcija) u očuvanju volumena te artikulacije i oblikovanja pročelja. Unutarnji prostor je moguće prilagoditi potrebama nove namjene. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je prethodno potrebno provesti.

KRAJOLIK

K1 ■ Očuvanje matrice, biljnog fonda i opreme namjerno organiziranog krajolika (perivoja) s kompletno očuvanom povijesnom situacijom. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju studije perivoja koju je prethodno potrebno izraditi.

K3 ■ Očuvanje zelene zone ili parterno uređenje bez nove izgradnje, sve usklađeno s identitetskim obilježjima krajolika i karakterom okoliša (prema konzervatorskim smjernicama nadležnog konzervatorskog odjela).

GOSPODARSKE ZGRADE

G1 ■ Primjena konzervatorskih metoda (održavanje, sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija, rekonstrukcija) u očuvanju volumena, artikulacije pročelja, prostornog ustroja i konstruktivnih elemenata. Moguće su određene intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije. Sve se izvodi u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je potrebno provesti.

G2 ■ Primjena konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija, rekonstrukcija) u očuvanju volumena te artikulacije i oblikovanja pročelja. Unutarnji prostor je moguće prilagoditi potrebama nove namjene. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je prethodno potrebno provesti.

G3 ■ Nova izgradnja u smislu faksimila povijesne zgrade (ukoliko postoji dokumentacija ili drugi materijalni izvori informacija na temelju kojih je moguće izvesti faksimil) ili suvremenog oblikovanja u osnovnim gabaritima povijesne zgrade koja se nalazila na tom mjestu. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je prethodno potrebno provesti.

6. BIBLIOGRAFIJA I DOKUMENTACIJA

Obad Šćitaroci, Mladen, Bojanić Obad Šćitaroci, Bojana, Dvorci i perivoji u Slavoniji, od Zagreba do Iloka, Zagreb, 1998.

Erdutski vinogradi. www.erdutski-vinogradi.hr/index.php/hr/o-nama/povijest

Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske – stanje i mogućnosti njihova uključivanja u suvremeni život, grupa autora, Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, Zagreb, 1970.

Oslik, „Dvorac Adamović Cseh“ Erdut. Izvješće o provedenim konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima pročelja i interijera, Čepin, 2015., M 1:100.